

Waarom laat God ons lijden?

KARL RAHNER

Waarom laat God ons lijden?

Redactie

Andreas R. Batlogg en Albert Raffelt

Vertaling en inleiding

Inigo Bocken

SJIBBOLET ▸ AMSTERDAM ▸ MMXIX

Karl Rahner, *Warum läßt uns Gott leiden?* edited by Andreas
R. Batlogg and Albert Raffelt © 2010² Verlag Herder GmbH,
Freiburg im Breisgau
© 2019 Nederlandse editie, Uitgeverij Sjobbolet, Amsterdam
Vertaling en inleiding I.M.K. Bocken

Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/
of openbaar gemaakt worden zonder de voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever; *no part of this
book may be reproduced without the written permission of the
publisher.*

Omslag René van der Vooren, Amsterdam
Binnenwerk Garage BNO

Isbn 978 94 9111 041 2
Nur 700

Inhoud

Inleiding

De onbeantwoorbare vraag

– de levende godsontmoeting bij Karl Rahner 7

INIGO BOCKEN

KARL RAHNER

Waarom laat God ons lijden? 19

Nawoord

De vraag naar het lijden.

Karl Rahners zoeken naar een antwoord 55

ANDREAS R. BATLOGG EN ALBERT RAFFELT

INLEIDING

De onbeantwoordbare vraag – de levende godsontmoeting bij Karl Rahner

Karl Rahner (1904-1984) behoort, dat zal niemand betwijfelen, tot de belangrijkste katholieke theologen van de twintigste eeuw. Veel interessanter dan dit soort observaties, is de vraag wat voor theoloog Rahner dan eigenlijk wel was en waarom hij, ook bij een breder publiek, zoveel instemming kon vinden. In vele opzichten was hij één van de intellectuele begeleiders van de vernieuwingen in de Katholieke Kerk rondom en naar aanleiding van het Tweede Vaticaans Concilie. En even leek het er op dat het denken van Rahner samen met de herinnering aan dit Concilie begon weg te deemsteren. Andere theologen, die andere wegen gingen, kwamen meer op de voorgrond. En, tenminste in Noordwest-Europa, werden theologen bij een groter publiek sowieso

steeds minder gelezen. Toch lijkt de belangstelling voor de wijze waarop Karl Rahner over het geloof nadenkt nooit geheel verdwenen te zijn en zelfs een voorzichtige nieuwe opleving te kennen. De auteur Rahner lijkt het louter academisch theologische debat, waarin afstand van hem genomen wordt, te overleven. Niet omdat de argumenten of de kritiekpunten in het theologische debat niet terecht zouden zijn. Maar omdat er nog iets anders op het spel lijkt te staan. Er schuilt iets oorspronkelijks in de teksten van Karl Rahner, iets dat geen enkele andere auteur kan oproepen, een denkbeweging, een eigen dynamiek die men zo gemakkelijk elders niet vindt. Om een lievelingswoord van Rahner zelf te gebruiken, het is het *geheim* van zijn teksten die op zich toch niet zo gemakkelijk te lezen zijn, dat ze bij zijn lezer iets bewerkstelligen dat meer is dan louter cognitieve informatie, dan de overdracht van eruditie of slimme redeneringen die in een tekst worden vastgelegd. Er gebeurt iets met de lezer die Rahner probeert te volgen omdat hij het gevoel heeft dat Rahner iets op het spoor is dat onvoorwaardelijk is en hem in staat stelt zijn eigen gedachtenconstructies en categorieën in vraag te stellen. In de traditie bestaat ook daar

een woord voor, *mystagogie*. De lezer van de tekst wordt aan de hand genomen en herkent iets van de fascinatie waarvan Rahners teksten spreken, waarvan ze de uitdrukking zijn. Met het geheim bedoelt Rahner, zoals de bekende Britse theologe Karen Kilby voortdurend benadrukt, niet iets dat we nog niet kennen, maar dat we toch te weten kunnen komen.¹ Tegelijkertijd is het een geheim dat de lezer herkent – we hebben er eigenlijk al weet van wanneer we goed naar onze ervaring, ook die van het denken, durven kijken.

Het geheim van Rahners teksten is dus eigenlijk niets meer of minder dan het geheim van de relatie die wij tot de werkelijkheid hebben, de ervaringen en de gedachten die deze relatie begeleiden, daarvan spreken, er naar verwijzen. Het is mogelijk dat Rahner een en ander geleerd heeft van de filosoof Martin Heidegger, wiens colleges hij in Freiburg volgde, maar het schematisme en het voluntarisme dat Heideggers filosofie zo opvallend dicht bij het nationaalsocialisme bracht, is hem vreemd. Wel heeft hij van

¹ Zie Karen Kilby, *Karl Rahner: Theology and Philosophy*, New York (Routledge), 2004, p. 25.

de filosofie uit zijn tijd – niet alleen Heidegger, maar ook de Belgische filosoof en jezuïet Joseph Marechal SJ (1878-1944), zijn filosofische leermeester bij de jezuïeten - begrepen dat het de existentiële relatie is waarin ook de grote theologische vragen gesitueerd moesten worden. Tussen de moderne nadruk op het subject als drager van de wereldordening en de neothomistische reactie daarop, die de objectiviteit van het goddelijke wilde herstellen, daagt het bij Rahner dat de godsontmoeting juist in de relatie tussen de mens en de werkelijkheid gebeurt.

Het is Rahner om de *reële* godsontmoeting te doen. In *Waarom laat God ons lijden?* komt de onbegrijpelijkheid Gods naar voren in termen van een vraag zonder antwoord. De strategie van de tekst is eenvoudig. Verschillende antwoorden uit de christelijke traditie op deze vraag worden gewogen, op hun merites beschouwd, maar uiteindelijk te licht bevonden. Steeds is er iets in de ervaring dat duidelijk maakt – dit antwoord kan het niet zijn, dit antwoord maakt het lijden te instrumenteel, het is te bagatelliserend, we krijgen er te veel de grip op ... Juist dit is wat in het lijden niet kan – het is een vraag zonder antwoord. Maar in het niet vinden van het antwoord, het te